WESTERN MODERNISM LITERATURE

غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان (1)

تاھىر ھامۇت

غەرب
مودېرنىزم ئەدەبىياتى
ئېقىملىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

15
I109.9
1
·1

WESTERN MODERNISM LITERATURE

غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان(1)

15
I109.9

تاھىر ھامۇت

غەرب
مودېرنىزم ئەدەبىياتى
ئېقىملىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据
西方现代派文学概论．1：维吾尔文 / 塔依尔 · 阿木提著。— 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2000.10
ISBN7—228—06098—9
Ⅰ．西… Ⅱ．塔… Ⅲ．文学流派 — 研究 — 西方国家 — 现代 — 维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ．I109.9
中国版本图书馆 CIP 数据核字(2000)第 71185 号

责任编辑：买买提依明 · 艾拉
封面设计：库尔班 · 莎依木
责任校对：阿孜古丽 · 克里木

西方现代派文学概论(1) (维吾尔文)
塔依尔 · 阿木提 著

新疆人民出版社出版发行
(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码 830001)
新疆《工人时报》印刷厂印刷
850×1168 毫米 32 开本 17.75 印张 2 插页
2000 年 11 月第 1 版 2000 年 11 月第 1 次印刷
印数：1—3,000

ISBN7—228—06098—9/I · 2230 定价：25.00 元

مەسئۇل مۇھەررىرى : مەمتىمىن ئەلا
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : قۇربان سايىم
مەسئۇل كوررېكتورى : ئارزۇگۈل كېرىم

غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان (1)

تاھىر ھامۇت

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى ۋە تارقاتتى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ « ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى » باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1168×850 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 17.75 قىستۇرما ۋارىقى : 2
2000 ـ يىل 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2000 ـ يىل 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1 — 3,000
ISBN7—228—06098—9/I • 2230
باھاسى : 25.00 يۈەن

كىرىش سۆز

بىر يېرىم ئەسىرلىك تارىخقا ئىگە غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتى كۆلىمى زور، دائىرىسى كەڭ، ئەھۋالى مۇرەككەپ، تەسىرى كۈچلۈك بىر ئەدەبىيات ھەرىكىتى، شۇنداقلا پۈتكۈل غەرب ئەدەبىياتىنىڭ ناھايىتى مۇھىم تەركىبىي قىسمى ۋە مۇقەررەر راۋاجى. «مودېرنىزم» نامى بىلەن ئاتالغان خىلمۇخىل ئەدەبىي ئېقىملار ئوتتۇرىغا قويغان تەشەببۇسلار، ئەكس ئەتتۈرگەن باش تېمىلار، ياراتقان بەدىئىي ماھارەتلەر ۋە قولغا كەلتۈرگەن مۇۋەپپەقىيەتلەر ھازىرقى زامان دۇنيا ئەدەبىياتىغا غايەت زور تەسىر كۆرسەتكەن. ھەتتا شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، بۈگۈنكى دۇنيادا ئۇنىڭ تەسىرىگە (ھېچبولمىغاندا بەدىئىي ماھارەت جەھەتتە) ئۇچرىمىغان بىرمۇ ئەدەبىيات بولمىسا كېرەك. ۋەھالەنكى، بىزنىڭ غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىنى چۈشىنىشىمىز ئىزچىل ھالدا بوش قالدى. بۇ كىتابنىڭ مەقسىتى دەل ئاشۇ بوشلۇقنى تولدۇرۇش جەھەتتە تۆنجى قەدەمنى بېسىشتىنلا ئىبارەت. بۇنچىلىك ھەجىمدىكى بىر پارچە كىتاب ئارقىلىق غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ھەممە تەرەپلىرىنى تولۇق يورۇتۇپ ... مۇمكىن ئەمەس. ئەڭ مۇھىمى كىتابخانلار غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىغا ... ئەدىبلەرنىڭ كونكرېت ئەسەرلىرىنى كۆرۈشى، ھەربىر ئەدىب ۋە ھەربىر ... ئەسەرنىڭ خاسلىقىنى بىۋاستە ھېس قىلىشى لازىم. دېمەك، مەن پەقەت ئاساسىي ئۇچۇرلار بىلەنلا تەمىنلىمەكچى.

غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتى غەرب دۆلەتلىرىنىڭ ئۆزىگە خاس ئىجتىمائىي - سىياسىي شارائىتى ئاستىدا بارلىققا كەلگەن. ئۇنىڭدىكى بەزى چۈشكۈن ۋە بىر تەرەپلىمە تەشەببۇسلارغا ماركسىزملىق نۇقتىئىنەزەر بىلەن تەنقىدىي مۇئامىلە قىلىش كېرەك. مەن تونۇشتۇرۇشنى ئاساس قىلغاچقا، ئىمكانقەدەر ئىلمىي ۋە ئادىل مەيداندا تۇرۇشقا تىرىشىپ، مەسىلىنى ئوتتۇرىغا ...، ئارتۇقچە باھا بەرمىدىم، تەنقىدىي ھەزىم قىلىشنى ۋە شاكىلىنى تاشلاپ مېغىزىنى ئىرىشىلىشنى كىتابخانلارغا قالدۇردۇم.

此为试读，需要 ... www.ertongbook.com

ئىنسانىيەتنىڭ روھىي تەجرىبىلىرى ئومۇمىيلىققا ئىگە، مەدەنىيەت ئۆز ئارا تەسىر كۆرسىتىش داۋامىدا راۋاجلىنىدۇ. باشقىلارنىڭ مەدەنىيەت نەتىجىلىرىنى ئۆگىنىش ئۆزىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن. كىتابخانلار بۇ كىتابنى كۆرگەندىن كېيىن، ئۆزلىرىدە غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ۋە ئەتراپلىق چۈشىنىپ بېقىش ئارزۇسىنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى ھېس قىلسىلا، مېنىڭ بۇ كىتابنى يېزىشتىكى مۇددىئايىم ئىشقا ئاشىدۇ.

بۇ كىتابنى يېزىش جەريانىدا، مەن يولۇققان ئەڭ زور قىيىنچىلىق يېڭى ماتېرىياللارنىڭ كەملىكى ۋە ئاتالغۇ مەسىلىسى بولدى. شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى تىل تەتقىقات ئورنىدىكى كۇرەش تاھىر كىتابتىكى ئاتالغۇلارنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك ئەسلى نۇسخىسى بىلەن سېلىشتۇرۇش، تەرجىمە قىلىش ۋە بەزى يېڭى ئاتالغۇلارنى ياساش جەھەتتە كۆپ ئەمگەك قىلدى؛ پەرھات تۇرسۇن بىلەن مەمتىمىن ئەلا كىتابتىكى بەزى مۇرەككەپ ۋە ئېنىقسىز مەسىلىلەرگە قارىتا پايدىلىق پىكىر - تەكلىپلىرىنى بەردى؛ گېرمانىيە مارتىن لۇتېر ئۇنىۋېرسىتېتىدا ھازىرقى زامان غەرب پەلسەپىسى كەسپىدە ئوقۇۋاتقان رەپقەت غازى قىممەتلىك بىرىنچى قول ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلەپ تۇردى؛ يەنە بەزى دوستلار ھەر تەرەپلىمە ياردەم قىلدى ياكى قوللىدى. مەن بۇلارغا ۋە مۇشۇ كىتابنى يېزىش جەريانىدا ئەسەرلىرىدىن پايدىلانغان ئاپتورلارغا رەھمەت ئېيتىمەن.

تاھىر ھامۇت

2000- يىلى 15- ئاۋغۇست

ئۈرۈمچى، داۋەن يېزىسى

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب مودېرنىزم ئەدەبىياتى ۋە ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 1

1. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ بارلىققا كېلىشى 1
2. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتى 3
3. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ مەزمۇن ئالاھىدىلىكلىرى 12
4. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكلىرى 15
5. 20- ئەسىرنىڭ باشلىرىدا مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ جۇڭگو ئەدەبىياتىغا كۆرسەتكەن تەسىرى 18
6. مودېرنىزم ئەدەبىياتىغا تەۋە ئېقىملار توغرىسىدا 20

ئىككىنچى باب مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ نەزەرىيىۋى ئاساسلىرى 23

1. ئارتۇر شوپېنخائۇرنىڭ نەزەرىيىلىرى 23
2. فرېدرىخ نېتزشېنىڭ نەزەرىيىلىرى 26
3. ھېنرى بېرگسوننىڭ نەزەرىيىلىرى 29
4. سىگمۇند فرېئۇدنىڭ نەزەرىيىلىرى 36

ئۈچىنچى باب سىمۋولىزم 54

1. سىمۋولىزم ۋە ئۇنىڭ تەرەققىياتى 54
2. سىمۋولىزمنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 64
3. دەسلەپكى سىمۋولىزم ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرى 72
4. كېيىنكى سىمۋولىزم ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرى 86

تۆتىنچى باب ئاڭ ئېقىمى پروزىچىلىقى 106

1. «ئاڭ ئېقىمى» توغرىسىدىكى نەزەرىيىلەر 106
2. ئاڭ ئېقىمى پروزىچىلىقى ۋە ئۇنىڭ تەرەققىياتى 113
3. مارسېل پروست 124
4. ۋىرگىنىيە ۋۇلف 134

5. جامېس جويس 147
6. ۋىليام فولكنېر 155
بەشىنچى باب كەلگۈسىزم 161
1. كەلگۈسىزم ۋە ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 161
2. «كەلگۈسىزم خىتابنامىسى» 170
3. مارىنېتتى ۋە باشقىلار 176
4. فرانسىيىنىڭ ستېرېئو كەلگۈسىزمى ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرى ... 187
5. رۇسىيە كەلگۈسىزمى ۋە ماياكوۋسكى 194
ئالتىنچى باب ئېپادىزم 198
1. ئېپادىزمنىڭ مەنبەلىرى 198
2. ئېپادىزمنىڭ تەرەققىياتى 209
3. ئېپادىزم شېئىرىيىتى ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرى 214
4. فرانز كافكا ۋە كارېل چاپېك 223
5. ئېپادىزم دراماچىلىقى ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرى 233
يەتتىنچى باب ھالقىما رېئالىزم 255
1. ھالقىما رېئالىزمنىڭ مەنبەلىرى 256
2. ھالقىما رېئالىزمنىڭ تەرەققىياتى 269
3. ھالقىما رېئالىزمنىڭ ئاساسلىق نەزەرىيىلىرى ۋە ماھارەت ئالاھىدىلىكلىرى 296
4. ھالقىما رېئالىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرى 309
5. ھالقىما رېئالىزمنىڭ ئەنگلىيە قاتارلىق دۆلەتلەردىكى تەسىرى 320
6. ئامېرىكا: ھالقىما رېئالىزم پروزىچىلىقى ۋە يېڭى ھالقىما رېئالىزم 324
سەككىزىنچى باب مەۋجۇدىيەتچىلىك 332
1. سارترېدىن بۇرۇنقى مەۋجۇدىيەتچىلىك پەلسەپىلىرى 333
2. سارترنىڭ مەۋجۇدىيەتچىلىك پەلسەپىسىنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرى 339

3. مەۋجۇدىيەتچىلىك ئەدەبىياتى ۋە ئۇنىڭ ئۇسلۇب ئالاھىدىلىك-
لىرى 346
4. ژان - پائۇل سارترې 354
5. ئالبېرت كامۇ ۋە زىمو دې بوۋا 371
6. باشقا مەۋجۇدىيەتچى يازغۇچىلار 382
توققۇزىنچى باب يېڭى پروزىچىلىق 390
1. يېڭى پروزىچىلىق ۋە ئۇنىڭ تەرەققىياتى 390
2. ئالان روبېې - گرىللېتىنىڭ تەشەببۇسلىرى 396
3. يېڭى پروزىچىلىقنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 406
4. يېڭى پروزىچىلىقنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرى 422
ئونىنچى باب بىمەنە دىرامىچىلىق 448
1. بىمەنە دىرامىچىلىقنىڭ ئىدىيىۋى ئاساسلىرى 449
2. بىمەنە دىرامىچىلىقنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 452
3. ئېۋگېنې ئىئونېسكو 459
4. سامۇئېل بېككېت 465
5. باشقىلار 470
ئون بىرىنچى باب قارا يۇمور 476
1. قارا يۇمور ئېقىمىنىڭ بارلىققا كېلىشى 476
2. قارا يۇمور ئېقىمىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 479
3. قارا يۇمور ئېقىمىنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرى 483
ئون ئىككىنچى باب سېھرىي رېئالىزم 496
1. سېھرىي رېئالىزم ۋە ئۇنىڭ تەرەققىياتى 496
2. سېھرىي رېئالىزمنى شەكىللەندۈرگەن ئامىللار 503
3. سېھرىي رېئالىزمنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى 520
4. سېھرىي رېئالىزمنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرى 525
بۇ كىتابتىكى ئاساسلىق ئاتالغۇلارنىڭ ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە
سېلىشتۇرمىسى 545
ئاساسلىق پايدىلانغان ماتېرىياللار 567

بىرىنچى باب

مودېرنىزم ئەدەبىياتى ۋە ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى

مودېرنىزم (Modernism) ئەدەبىياتى 19- ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن تارتىپ تا بۈگۈنگە قەدەر ئاساسلىق غەرب دۆلەتلىرىدە بارلىققا كەلگەن زور بىر تۈركۈم ئەدەبىي ئېقىملارنىڭ ئومۇمىي نامى بولۇپ، ئۇ رومانتىزم، رېئالىزم قاتارلىق ئاساسلىق ئەنئەنىۋى ئەدەبىياتلارغا قارشى ھالدا ئوتتۇرىغا چىققان.

1. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ بارلىققا كېلىشى

غەرب مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ بارلىققا كېلىشى ياۋروپانىڭ ئىجتىمائىي تەرەققىياتى ۋە ئۇنىڭغا ماس ھالدىكى ئەدەبىيات تەرەققىياتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

18- ئەسىردىكى ئەنگلىيە سانائەت ئىنقىلابى پۈتكۈل غەرب دۇنياسىغا غايەت زور ئۆزگىرىشلەرنى ئېلىپ كەلگەن. پار ماشىنىسىنىڭ مۇكەممەللىشىشى ۋە بارا-بارا ئومۇملاشقان ماشىنىلاشقان ئىشلەپچىقىرىش ئەمگەك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سانىنى كۆپەيتكەن بولسا، كۆمۈر قاتارلىق تەبىئىي ئېنېرگىيە مەنبەلىرىنىڭ كۆپلەپ ئېچىلىشى كۆمۈر سانائىتىنى ئىنتايىن ناچار شارائىتتا مىسلىسىز كېڭەيتكەن. شۇ ئەسىردە يۇقىرى پەللىگە يەتكەن ئاقسۆڭەكلەرنىڭ يەر بۆلۈۋېلىش ھەرىكىتى ئىشسىز قالغان يېزا ئاھالىلىرىنى شەھەرلەرگە ھەيدەپ، ئۇلارغا زور قىيىنچىلىق تۇغدۇرغان. ئۇلار شەھەرلەردە قۇرۇلغان يېڭى زاۋۇتلارغا كىرىپ ئىشلەپ، ناھايىتى ئاز مائاش ۋە رەھىمسىز ئېكسپىلاتاتسىيە تۈپەيلىدىن شەھەر ئەتراپىدىكى نامراتلار ئۇۋىلىرىنى شەكىللەندۈرگەن. ماشىنىنىڭ ئىشلىتىلىشىدىكى ھەربىر قېتىملىق يېڭىلىنىش قىيىن

شارائىتتىكى ئەمگەكچىلەرگە ۋەھىمە ئېلىپ كەلگەن (ھەتتا بۈگۈنكى كۈندىمۇ ئېلېكترونلۇق تىزگىنلەش ئەسلىھەلىرىنىڭ تېز سۈرئەتلىك تەرەققىياتى ھازىرقى زامان ئادەملىرىنى خاتىرجەمسىزلەندۈرمەكتە). سانائەتلىشىشى بىرقەدەر ئارقىدا ماڭغان چوڭ قۇرۇقلۇق دۆلەتلىرىدە سانائەتلىشىش ئېلىپ كەلگەن ئاۋارىچىلىكلەر نىسبەتەن ئاز بولغان. چۈنكى ئۇلار مەسىلىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يەتكەن. لېكىن، مەسىلە بۇنىڭ بىلەن ھەل بولمىغان.

18- ئەسىرنىڭ ئەسىر ئالىمىنىش مەزگىلىدە كەشىپ قىلىنغان ۋاكسىنا ئۆلۈم نىسبىتىنى زور دەرىجىدە تۆۋەنلىتىپ، نوپۇسنىڭ غايەت زور دەرىجىدە كۆپىيىشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان.

19- ئەسىرگە كەلگەندە، پەن-تېخنىكا بىلەن سانائەت ئۆزگىرىپ تەسىر كۆرسىتىپ ماڭغان. شۇ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا پار ماشىنىسىنىڭ تېخىمۇ ياخشىلىنىشى بىلەن ياۋروپا ۋە شىمالىي ئامېرىكىدا كەڭ تۆمۈر يول تورى شەكىللەنگەن. پاراخوت يەلكەنلىك كېمىنىڭ ئورنىنى ئالغان. بۇ يېڭى ئەھۋال ۋە يېڭى شەيئىلەر ئۇلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىدا ۋە كۆزقارىشىدا غايەت زور ئۆزگىرىشلەرنى پەيدا قىلغان. ئادەم گويا بىر كونسېرۋاتىپ ھايۋانغا ئايلىنىپ قالغان. ئادەمنىڭ تېخنىكا ئىقتىدارى ئۇنىڭ سىياسىي ئەقىل - پاراستىدىن ھالقىپ كېتىپ، تەڭپۇڭلۇقنى يوقاتقان. دارۋىننىڭ تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى ياۋروپادا زور زىلزىلە پەيدا قىلىپ، دارۋىنىزم بىلەن خرىستىئان دىنى ئوتتۇرىسىدىكى كەسكىن بەس - مۇنازىرىنى قوزغاپ، كىشىلەرنىڭ تونۇشىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن. ماركسىزمنىڭ مەيدانغا كېلىشى ياۋروپادا سوتسىيالىزم ئىنقىلابىنى ۋە كوممۇنىزم غايىسىنى يېتىلدۈرگەن. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ياۋروپادا بۇرژۇئا مىللىي ئىنقىلابى ۋە ئۇرۇشلار ئارقا-ئارقىدىن يۈز بېرىپ تۇرغان. سىياسىي ۋەزىيەت داۋالغۇپ، كۈچلۈك سانائەت دۆلەتلىرىنىڭ مۇستەملىكە تالىشىش كۈرىشى ئەۋجىگە چىققان.

مانا شۇنداق ماددىي ۋە روھىي مۇھىت كەسكىن ئۆزگىرىپ تۇرغان دۇنيادا، گەرچە ئىنسانىيەت ھەر قېتىملىق قىيىنچىلىقلارنى بىر ئاماللارنى قىلىپ يېڭىپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ دۇنياغا ۋە ئۆزىگە بولغان

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

تونۇشىدا زور بۇرۇلۇش پەيدا بولغان. راتسىئونالىزم[1] (ئەقىلچىلىك) ئەنئەنىسىگە ئىگە غەربلىكلەر ئادەم ۋە خۇدانىڭ قىممىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق ئەنئەنىۋى قىممەت قارىشىدىن گۇمانلىنىپ، راتسىئوناللىزملىق بىلىشنىڭ ئادەمنىڭ بارلىقى ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلغان. ئەلۋەتتە، بۇ ئۇلار ئۇچۇن ئانچە يېڭى ئىش بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇلار ئۆز ئەھۋالىغا ۋە ئۆزلىرىنىڭ ئىچكى دۇنياسىغا ھەرقانداق چاغدىكىدىن بەكرەك دىققەت قىلغان، شۇنداقلا ئۇلارنى ئىپادىلەشكە ۋە ئىچىشقا تىرىشقان. بۇ ئەھۋال ئادەمنىڭ مەلۇم شارائىتتىكى مەۋجۇتلۇق ھالىتىنى ئىپادىلەشنى مەقسەت قىلىدىغان ئەدەبىياتتا ئەكس ئەتكەن. بۇنىڭ بىلەن ئىدېئالىزملىق پەلسەپىلەر ۋە مودېرنىزم ئەدەبىياتى بارلىققا كېلىپ تەرەققىي قىلىشقا باشلىغان.

بىز ئەنئەنىۋى ياۋروپا ئەدەبىياتى بىلەن مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ مۇناسىۋىتىنى ھەرقايسى ئېقىملار ئۈستىدە توختالغاندا ئۇدۇللۇق سۆزلەپ ماڭىمىز.

شۇنى كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەككى، مودېرنىزم ئەدەبىيات-سەنئىتى (كەڭ مەنىدىكى مودېرنىزم) يالغۇز ئەدەبىياتنىلا ئەمەس، بەلكى يەنە گۈزەل سەنئەت، مۇزىكا، ئۇسسۇل، كىنو، بىناكارلىق قاتارلىق نۇرغۇن ساھەلەردىكى بىر مۇنچە ئېقىملارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. لېكىن بىزنىڭ بۇ يەردە بايان قىلىدىغىنىمىز پەقەت مودېرنىزم ئەدەبىياتىدىنلا ئىبارەت.

2. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتى

مودېرنىزم ئەدەبىياتى ھازىرقى زامان غەرب ئەدەبىياتىدىكى ئەنئەنىۋى ئەدەبىياتقا قارشى بىر ھەرىكەت بولۇپ، ئۇ ئىدىيە ۋە بەدىئىي ماھارەت جەھەتتە يېپيېڭى خاھىشقا ۋەكىللىك قىلغۇچى نۇرغۇن ئەدەبىي ئېقىملارنىڭ ئورتاق نامى.

بۇ مودېرنىزم ئەدەبىياتىغا بېرىلگەن ئەڭ ئاددىي ئىزاھ. بۇنداق

① راتسىئونالىزم (rationalism) — ئىدىيە ۋە مەدەنىيەتنىڭ بارلىق ساھەلىرىدىكى ئەقىلنى ئاساس قىلىدىغان نەزەرىيىۋى نۇقتىئىنەزەرلەر ياكى ئىدىيىۋى خاھىشلارنىڭ ئورتاق نامى.

چۈشەندۈرۈش ھەرگىزمۇ ئەتراپلىق، ئومۇمىيۈزلۈك ۋە دەل ئەھمىيەتكە ئىگە ئەمەس. چۈنكى مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئەھۋالى ناھايىتى مۇرەككەپ. گەرچە ئۇنىڭدا بىرلىككە كەلگەن بەزى تۈپ ئورتاقلىقلار بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئىچكى قىسمىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئۇ مۇكەممەل بىردەكلىككە ئىگە بولمىغان، ئۆزئارا زىددىيەتلىك، ھەتتا بىر-بىرىگە قارىمۇقارشى بولغان خىلمۇخىل ئېقىملارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇڭا، مودېرنىزم ئەدبىياتىغا قارىتا ھەممە رازى بولىدىغان، ئومۇمىيۈزلۈك، ئەتراپلىق ۋە دەل ئېنىقلىما بېرىش ناھايىتى تەس. بىز تەتقىقات يۆنىلىشىنى بەلگىلەش ئۈچۈن ئۇنى ئاددىي ھالدا ئاشۇنداق ئىزاھلاپ تۇرۇپ، ئۇنىڭدىكى مۇرەككەپ مەسىلىلەرنى ھەرقايسى ئېقىملارنى سۆزلىگەندە بىر-بىرلەپ چۈشەندۈرىمىز.

مودېرنىزم (modernism) دېگەن بۇ سۆز دۇنياۋى نوپۇزلۇق لۇغەت «ئوكسفورد چوڭ لۇغىتى» دە خاتىرىلىنىشىچە، ئەڭ بۇرۇن 1737- يىلى پەيدا بولغان. ئەنگلىيىلىك مەشھۇر يازغۇچى جوناتان سۋايفت (1667 ـ 1745) 1737- يىلى 7- ئاينىڭ 23- كۈنى يازغۇچى ئالېكساندېر پوپ (1688 ـ 1744) قا يازغان بىر پارچە خېتىدە مۇنداق دېگەن: «سولتەك شائىرچاقلار بىزگە قالايمىقان شېئىرلىرىنى ئېلىپ كېلىدۇ، ئۇ نەرسىلەر ئادەمنى يىرگەندۈرىدىغان قىسقارتىلما سۆزلەر ۋە ئاجايىپ ـ غارايىپ مودېرنىزم بىلەن توشۇپ كەتكەن، ئىنگلىز تىلىنى دەل ئاشۇ سولتەكلەر بۇزۇۋاتىدۇ». مودېرنىزمچى (modernist) دېگەن سۆزنىڭ كېلىپ چىقىشى تېخىمۇ بۇرۇن بولۇپ، 1588- يىلى ئوتتۇرىغا قويۇلغان. بىراق، بۇ ئىككى ئىسىم بىز بۇ كىتابتا توختالماقچى بولغان مودېرنىزم ئەدەبىياتى بىلەن مۇناسىۋەتسىز. بۇ خۇددى ئوتتۇرا ئەسىر ياۋروپا پەلسەپىسىدىكى رېئالىزم (realism) بىلەن بىز بىلىدىغان ئەدەبىياتتىكى رېئالىزمنىڭ ھېچقانداق مۇناسىۋىتى بولمىغانغا ئوخشايدۇ.

«مودېرنىزم» دېگەن بۇ سۆزنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەتتىكى بىر مەخسۇس ئاتالغۇغا ئايلىنىشى ۋە ھازىرقى مەنىسىدە قوللىنىلىشى خېلى كېيىنكى ئىش. 20- ئەسىرنىڭ 20- ۋە 30- يىللىرىدا غەرب ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنى تەتقىق قىلىدىغان بەزى تەتقىقاتچىلار ئاشۇ ئەسەرلەردىكى «زامانىۋى ئالاھىدىلىك»

ئۇستىدە توختالغاندا، بۇ يېڭى ئەدەبىيات ھەرىكىتىنىڭ ئېنىق بىر نامىنى يوقلۇقىغا دىققەت قىلغان. بەزىلەر ئۇنى «قۇيۇن» (vortex) ئېقىمى ياكى ئىماگىزم (imagism) دەپ ئاتاشنى تەشەببۇس قىلغان. بىراق، خىلمۇ خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بۇ ئاتالغۇلار ئومۇملاشمىغان. دەل مۇشۇ مەزگىلدە modernism ئوبيېكتىپ ئېھتىياجغا ماسلىشىپ، بارا-بارا قوبۇل قىلىنغان. چۈنكى، بۇ ئاتالغۇنىڭ سۆز مەنىسى (ھازىرقى زامانچىلىق) بۇ ئەدەبىيات ھەرىكىتىنىڭ يېڭى ئىكەنلىكىنى گەۋدىلەندۈرگەن بولۇپ، بىرەر دەل ۋە ئېنىق مەنىنى كۆرسەتمەيدۇ، شۇڭا بۇ ئاتالغۇنىڭ سىغىمچانلىقى ناھايىتى زور.

بىراق، مودېرنىزم ئەدەبىياتى ئۇنىڭدىن كۆپ ئىلگىرى مەيدانغا كەلگەن. چۈنكى، ئادەتتە مەلۇم ئەمەلىيەت ياكى ھادىسە ئاۋۋال بولىدۇ، كېيىن ئۇنىڭغا ئىسىم قويۇلىدۇ. ئۇنداقتا مودېرنىزم ئەدەبىياتى زادى قاچان باشلانغان؟

مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ باشلىنىش چېكى توغرىسىدا تەتقىقاتچىلارنىڭ پىكرى بىردەك ئەمەس. ئامېرىكىلىق شائىر ئېزرا پوند قاتارلىقلار ئوتتۇرا ئەسىردىن كېيىنكى بەش، ئالتە يۈز يىللىق ئەدەبىياتنىڭ ھەممىسىنى مودېرنىزم دەپ ئاتاشقا بولىدۇ، دەپ قارايدۇ. ئامېرىكىلىق ئەدەبىي تەنقىدچى ئېدمۇند ۋىلسن (1895 ـ 1972) 1870- يىلىنى مودېرنىزمنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى دەپ قارايدۇ. ئەنگلىيىلىك ئەدەبىي تەنقىدچى سىرىل كاننولى (1903 ـ 1974) 1880- يىلىنى مودېرنىزم باشلانغان چاغ دەپ بېكىتىدۇ. جوڭگو ۋە غەربتىكى مودېرنىزم ئەدەبىياتىنى تەتقىق قىلىدىغان تەتقىقاتچىلارنىڭ كۆپى دانىيىلىك مەشھۇر ئەدەبىي تەنقىدچى برانكىس (Brankis) نىڭ قارىشىنى ياقلاپ، 1890- يىلىنى مودېرنىزم ھەقىقىي باشلانغان چاغ دەپ قارايدۇ.

بىراق، مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى چىقىش قىلىدىغان بولساق، يەنىلا فرانسىيىلىك سىمۋولىزمچى شائىر چارلېس بودېلېرنىڭ «رەزىل گۈللەر» دېگەن كىتابى ئېلان قىلىنغان 1857- يىلىنى مودېرنىزمنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى دەپ قاراش بىر قەدەر مۇۋاپىق. چۈنكى «رەزىل گۈللەر» تۇنجى قېتىم مەيدانغا چىققان تىپىك سىمۋولىزملىق شېئىرلار توپلىمى بولۇپ، ئۇنىڭدا تۇنجى قېتىم ئەنئەنىۋى شېئىرىيەت ئەندىزىسى ئومۇميۈزلۈك بۇزۇپ

تاشلىنىپ، شۇنىڭدىن كېيىنكى يۈز نەچچە يىللىق شېئىرىيەتكە تەسىر كۆرسەتكەن بارلىق سىمۇۋلىزملىق ئىپادىلەش شەكىللىرى ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. بۇ كىتابنىڭ دۇنياغا كېلىشى سىمۋولىزمنىڭ گۈللىنىشىدىن ۋە مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ رەسمىي مەيدانغا كېلىشىدىن دېرەك بەرگەن. بۇ كىتاب نەشر قىلىنغاندىن كېيىن، 1890- يىلىدىن بۇرۇن پائۇل ۋېرلىنىنىڭ «شېئىر سەنئىتى» (1884)، ئارتۇر رىمبونىڭ «مەست كېمە» (1871)، ستېفان ماللارمېنىڭ «چارۋا ئىلاھىنىڭ چۈشتىن كېيىنى» (1876) قاتارلىق مەشھۇر سىمۋولىزملىق ئەسەرلەر بارلىققا كېلىپ، بۇلار يادرولۇقىدىكى ئالدىنقى سىمۋولىزم ئېقىمى رەسمىي شەكىللەنگەن.

دېمەك، مودېرنىزم ئەدەبىياتى سىمۋولىزم بىلەن باشلانغان. سىمۋولىزمنىڭ نەزەرىيىۋى تەشەببۇسلىرى ۋە سەنئەت ئەمەلىيىتى پۈتكۈل مودېرنىزم ئەدەبىياتى ھەرىكىتىگە ئاساس سالغان. مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتىنى مۇنداق ئۈچ باسقۇچقا بۆلۈشكە بولىدۇ:

بىرىنچى باسقۇچ 19- ئەسىرنىڭ 60- يىللىرىدىن 90- يىللىرىغىچە بولۇپ، بۇ مەزگىلدە سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي ئۆزگىرىشلەر فرانسىيىدە سىمۋولىزم ئەدەبىياتىنىڭ يېڭى قىياپەت بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىشىدا تۈرتكىلىك رول ئوينىغان. بۇ مەزگىلدىكى ئاۋانگارت يازغۇچىلار ئومۇم ئېتىراپ قىلىپ كەلگەن بەلگىلىمە ۋە يوسۇنلارغا خىلاپلىق قىلىپ، يېپيېڭى بەدىئىي شەكىل ۋە ئۇسلۇب بىلەن ئىجاد قىلىپ، تا شۇ چاغقا قەدەر سەل قارالغان ۋە چەكلىنىپ كەلگەن تېمىلاردا ئەسەر يازغان. بۇ رېئالىزم ناتۇرالىزمغا ئورۇن بوشاتقان، رومانتىزم ئېستېتىكىزمغا ئۆزگىرىۋاتقان مەزگىل ئىدى. سىمۋولىزم ناتۇرالىزمغا قارشى ئوتتۇرىغا چىقىپ، 19- ئەسىرنىڭ 80- يىللىرىغا كەلگەندە ئاڭلىق ھالدىكى ئەدەبىيات ھەرىكىتىگە ئايلانغان. ئۇزۇن ئۆتمەي بېلگىيە قاتارلىق قوشنا دۆلەتلەرگە تەسىر كۆرسەتكەن. ئۇ يەنە ئەنگلىيىدە بارلىققا كەلگەن يېڭى رومانتىزم ۋە ئېستېتىكىزم بىلەن دوست تارتىشقان. بۇ مەزگىلدە مودېرنىزم ئەدەبىياتى بىر قەدەر يەككە بولۇپ، ئاساسەن ئالدىنقى سىمۋولىزم بىلەنلا چەكلەنگەن.

ئۇنىڭ دائىرىسىمۇ نىسبەتەن تار بولۇپ، فرانسىيىنى مەركەز قىلغان. ھەرقايسى تەرەپلەردىكى پىشىپ يېتىلىشىمۇ يېتەرسىز بولۇپ، مىستىكىزملىق[①] ۋە ئېستېتىكىزملىق خاھىش بىرقەدەر ئېغىر بولغان، ئاساسەن شېئىرىيەت بىلەنلا چەكلەنگەن.

ئىككىنچى باسقۇچ 20- ئەسىرنىڭ باشلىرىدىن تارتىپ 20- يىللارغا قەدەر بولۇپ، بۇ مودېرنىزم ئەدەبىياتى زور تەرەققىياتقا ئېرىشكەن مەزگىل بولغان. 1- دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ بالايىئاپىتى كىشىلەرنىڭ غەرب مەدەنىيىتىنىڭ ئاساسى ۋە ئىزچىللىقىغا بولغان ئۇمىدىنى يوققا چىقارغان. مودېرنىزم ئەدەبىياتى ئەنئەنىۋى ئەدەبىيات شەكلى ۋە تېمىسىغا كۈچلۈك قارشى ھالدا ئۆزىنى تەرەققىي قىلدۇرغان. بۇ مەزگىلدە مودېرنىزم ئەدەبىياتىغا تەۋە ھەرخىل ئېقىملار ئارقا-ئارقىدىن مەيدانغا كېلىپ، كەڭ تەسىر كۆرسىتىپ، مودېرنىزم ئەدەبىياتى ھەرىكىتىنىڭ بىر قېتىملىق يۇقىرى پەللىسىنى ياراتقان. ئاساسلىقى كېيىنكى سىمۋولىزم، كەلگۈسىزم، ئاڭ ئېقىمى پروزىچىلىقى، ئېپادىزم، ھالقىما رېئالىزم قاتارلىق ئېقىملار بارلىققا كەلگەن. بۇنىڭدىن باشقا يەنە خىلمۇ خىل كىچىك ئېقىملارمۇ پەيدا بولغان. بۇ ئېقىملار يېڭى ئىزدىنىشلارنى ئېلىپ بېرىپ، ئەنئەنىۋى سەنئەت قانۇنىيەتلىرىنى بۇزۇپ تاشلاپ، يېڭى ساھەلەرنى ئېچىپ، قەدەممۇ قەدەم پىشىپ يېتىلگەن. زور بىر تۈركۈم دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە مۇنەۋۋەر ئەدىبلەر ۋە كلاسسىك ئەسەرلەر بارلىققا كەلگەن.

20- ئەسىرنىڭ 30- يىللىرىدىن 40- يىللىرىنىڭ باشلىرىغىچە ياۋروپادا ناتسىستىزم ۋە فاشىزم كۈنسېرى ئەۋج ئالغان. بۇ مەزگىلدە فاشىزمغا قارشى دېموكراتىك يازغۇچىلار رېئالىزملىق ئەدەبىياتنى راۋاجلاندۇرغان. ياۋروپا ۋە ئامېرىكىدىكى بەزى يازغۇچىلار سولغا بۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ سېپىگە قوشۇلغان. مودېرنىزم ئەدەبىياتى بىرقەدەر تۆۋەن باسقۇچقا چۈشۈپ قالغان.

ئۈچىنچى باسقۇچ 2- دۇنيا ئۇرۇشىدىن تارتىپ تا بۈگۈنگە قەدەر بولۇپ، بۇ مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ يەنە بىر قېتىم مۇقىم ۋە ئومۇمىيۈزلۈك گۈللەنگەن

---

① مىستىكىزم (mysticism) نىڭ نىشانى ئىلاھ بىلەن بىرگەۋدىگە ئايلىنىشتىن ئىبارەت. ئۇ ئادەمنىڭ ئەسلى ھالىتىگە قايتىشنى تەشەببۇس قىلىپ، ئادەم بىلەن ئىلاھنىڭ يىراقلىشىپ كېتىشىنى توسۇشنى مەقسەت قىلىدىغان بىر خىل دىنىي ئىدىيە ۋە پائالىيەت.

مەزگىلى ھېسابلىنىدۇ. 2. دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ئاپەت خاراكتېرلىك ئاقىۋىتى، يادرو قوراللىرىنىڭ تەھدىتى، ئېكولوگىيىلىك مۇھىتنىڭ ئېغىر دەرىجىدە بۇلغىنىشى، نوپۇسنىڭ تېز سۈرئەتتە كۆپىيىشى ۋە ئاچارچىلىق ۋەھىمىسى كىشىلەرنىڭ گۇمانلىنىش، تېڭىرقاش، ئۈمىدسىزلىنىش ۋە بىمەنىلىك خاھىشىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتكەن. ئىنسانىيەت تەجرىبىسىنىڭ كۆپ خىللىقى، ئېنىقسىزلىقى ۋە چوڭقۇرلۇقى ئومۇمىيۈزلۈك مۇئەييەنلەشكەن. ئادەمنىڭ تارىخىيلىقى ۋە تارىخنىڭ تاسادىپىيلىقى مىسلىسىز ئېتىبارغا ئېرىشكەن. بۇ مەزگىلدە مەۋجۇدىيەتچىلىك پەلسەپىسى پۈتكۈل غەرب دۇنياسىغا ئىنتايىن تېز تارقالغان. فرانسىيىلىك ژان-پائول سارتىرې ۋە ئالبېرت كامۇ ۋەكىللىكىدىكى مەۋجۇدىيەتچىلىك ئەدەبىياتى، فرانسىيىلىك ئېۋگېنې ئىئونېسكو ۋە ئىرېلاندىيىلىك سامۇئېل بېككېت ۋەكىللىكىدىكى بىمەنە دىرامىچىلىق، فرانسىيىلىك روببې - گرىللېت ۋەكىللىكىدىكى يېڭى پروزىچىلىق، ئامېرىكىلىق يوسېف ھېللېر ۋە كۇرت ۋوننېگۇت ۋەكىللىكىدىكى قارا يۇمور ئېقىمى، كولۇمبىيىلىك گارسىيا ماركۇز ۋە گۋاتېمالالىق ئاستۇرىئاس ۋەكىللىكىدىكى سېھرىي رېئالىزم قاتارلىق ئەدەبىي ئېقىملار ۋە باشقا كۆپلىگەن ئېقىملار مەيدانغا كەلگەن. بۇ مەزگىلدىكى ئەدەبىيات - سەنئەت «پوستمودېرنىزم» (Postmodernism) دەپ ئاتالغان. ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا، پوستمودېرنىزم ئەدەبىياتى يالغۇز مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئەنئەنىگە قارشى سىناقلىرىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ھەتتا ئۇلارنى تېخىمۇ يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈپلا قالماي، بەلكى يەنە مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ خىلمۇخىل شەكىللىرى بىلەن چەك - چېگرا ئاجرىتىپ، ئۆزىگە خاس ئۇسلۇب ۋە شەكىللەرنى ياراتقان. چۈنكى بۇ مەزگىلگە كەلگەندە ئاتالمىش مودېرنىزم ئەدەبىياتىمۇ ئەنئەنىۋى شەكىلگە ئايلىنىپ قېلىشتىن قۇتۇلالمىغان. ۋەھالەنكى بۇ ئىنتايىن مۇرەككەپ بىر مەسىلە، بۇ ھەم مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئاخىرقى چېكى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

ئۇنداقتا، مودېرنىزم ئەدەبىياتىنىڭ ئاخىرقى چېكى زادى قاچان؟ بۇ مەسىلىگە جاۋاب بېرىشتىكى ئاچقۇچ پوستمودېرنىزمنى قانداق چۈشىنىشكە باغلىق. «پوستمودېرنىزم» دېگەن بۇ سۆزنىڭ «مودېرنىزمدىن ھالقىغان، مودېرنىزمدىن كېيىن» دېگەن مەنىسى بار. ئۇ ھەرگىزمۇ «كېيىنكى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com